

בע"ה

בצלצלי תרועה

בירורים יסודיים להבהיר
את אופן עשיית התרועות כראוי

שנת

היטיבו נגן בתרועה

בצלצלי תרועה

מהדורה לביקורת

0737240644

תוכן הענינים

פתיחה.....ד

סימן א. יברר מהי נשימה אחת.....ו

בו יבואר: מהי נשימה אחת וב' נשימות / האם תרועה היא ט' קולות קצרים וגדר התרועה הנהוגה במקומותינו / ביאור הדין שלא להפסיק יותר כדי נשימה.

סימן ב. יברר מה נחשב להפסקה בין קולות.....ז

בו יבואר: כיצד מפסיקים בין שלשת השברים / ביאור ההפסקה בין שברים לתרועה הנעשים בנשימה אחת (תרומת הדשן).

סימן ג. יברר אם השברים ישרים או בקול יורד כגניחות.....ח

בו יבואר: האם ניתן להוכיח מאזהרת הראשונים שלא להאריך בשבר כשיעור תקיעה / ביאור ד' הרמב"ן בחילוק תקיעה משברים / ביאור ד' הריטב"א שחולק על הרמב"ן / הערה עצומה על שברים או-טו.

העולה לדינא לפי מה שהתבאר.....ל

לעילוי נשמת
מרת **חסיא לאה גולדשמיט** ע"ה
בת ר' אליעזר זוסמן הכהן
נלב"ע כז אלול תשס"ב

פתיחה

"שש אנכי על אמרתך על אחת מאמרותיך הסתומות כשאני מבין בה. רש"י **כמוצא שלל רב**" (תהלים קיט קסב).

"בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון **תרועה** מקרא קדש" (ויקרא כג כב).
"ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום **תרועה** יהיה לכם" (במדבר כט א).

יש כאן דבר מיוחד, שמצוות היום של היום הנורא - שהיא מהותו של היום כלשון הפסוק "יום תרועה" - כתובה במקרא בתיבה אחת-תרועה. למילה יחידה זו נכון לקרוא **אמרתך**, לשון יחיד.

ברם כל זה בתורה שבכתב אבל בתורה שבעל פה מוצאים באמרה זו **שלל רב**, כי חכמים בקבלתם איש מפי איש, וגם מכח המידות שהתורה נדרשת בהם, פירשו והרחיבו לנו את התיבה הסתומה הזו (מהי תרועה, מה שיעורה, ספיקותיה, תקיעה לפניה ולאחריה, וכו').
הוי "שש אנכי על אמרתך, כמוצא שלל רב".

*

יתכן לפרש עפ"י עת הפסוק "אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון" (תהלים פט יז), כלומר אשרי העם שיודעים כיצד לפרש ולקיים את המצווה של תרועה כמאמרה, זה ע"ש "באור פניך יהלכון".

ומה הוא 'אור פניך', "כי **באור פניך** נתת לנו ה"א **תורת חיים**", אור פניך היא ההנהגה שבה ניתנה התורת חיים.

מה היא תורת **חיים**, כתב הטור (או"ח קלט) "**וחיי** עולם נטע בתוכינו היא **תורה שבעל פה**". נכון אם כן לומר שתורת חיים היא תורה שבע"פ.

בצלצלי תרועה

נמצא שע"י שמהלכים ב'אור פניך' שבו ניתן תושבע"פ מכח זה נהיים 'יודעי תרועה'. כי רק עי"ז מבינים את האמרה הזו כדינה. ולכן "אשרי העם" עם ישראל, שלהם לבדם ניתנה תושבע"פ, ואילו אומות העולם רשאים לגשת רק לתורה שבכתב.

הוי "אשרי העם יודעי תרועה, ה', באור פניך יהלכון!".

~ * ~

כידוע ללומדים רבו המבוכות בסוגיא דתרועה, וממילא רבו הספיקות והאפשרויות במעשה אשר יעשון. חיבור זה מטרתו להבהיר את העניינים ע"י העיון בשרשיהם.

העיון בסוגיות נעשה מתוך מגמה להבין מה הורו לנו רבותינו הראשונים והפוסקים איך לקיים את מצוות התורה, מתוך לימוד דבריהם בשום שכל ופיסוק טעמים, ולא לתרץ את לשונותיהם ב'צריך לומר' ו'צריך לפרש', שאז גם אם דבריהם 'מיושבים' מ"מ לא מהם למדנו את המעשה אשר נעשה. ודי בזה.

*

התודה והברכה לאלו שמכח ראיותיהם וקושיותיהם הערותיהם והערותיהם נתבררו הדברים ונכתבו סודרו ונופו והתחדדו, ולכל מי שבעזרתו רואה החיבור אור..

מ.כ.

יברר מהי "נשימה אחת"

כתב השו"ע (תקצ, ד): ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת. אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת י"א שאי"צ לעשותם בנשימה אחת והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה. וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת.

נשימה – הכנסת אויר

הנה ע"פ השפה המדוברת (שנשימה היא הכנסת אויר) מובן ש'בנשימה אחת' פירושו שלא יכניס אויר לריאותיו עד שיסיים, ו'שאי"צ לעשותם בנשימה אחת' פירושו שיכול להכניס אויר לריאותיו (בין השברים לתרועה), [ומש"כ במ"ב שצריך לעשותם בב' נשימות פירושו שצריך להכניס אויר לריאותיו]¹. ברם הבנה זו לכאורה צריכה ביאור מכמה פנים.

ק' מהמבואר שנשימה אחת מחייבת שאין הפסק

א. צ"ב ממה שמבואר בראשונים ובפוסקים שכשתוקע בנשימה אחת ה"ז מחייב שיהיה זה בלא הפסק כלל, כדלהלן, ואין זה מובן כי אע"פ שאינו נושם בינתיים מ"מ עדיין יתכן שמפסיק ביניהם.²

ואלו הם דברי הראשונים והפוסקים בלשונם:

(א). כתב הרמב"ן (לד. ד"ה ומסתברא) "ומסתברא שאין להפסיק כלל בתשר"ת בין שברים לתרועות... הכל תרועה אחת ואין להפסיק בין התרועה עצמה וכו'".

---

¹ וכן נראה מל' שו"ע הגר"ז (ס"ח) "מפסיק ביניהם כדי נשימה דהיינו שעושה נשימה בינתיים וכו' יריע מעצמו אחר השברים תיכף ומיד לאחר שעשה נשימה אחת". אמנם צע"ק מהי ההדגשה נשימה אחת.

² והנה י"א שאה"נ שמזה שכתבו הראשונים שלא להפסיק כלל מוכח שבסוגייתנו כשאמרו בנשימה אחת פירושו בכח אחד. אבל לא נודע באיזה לשון מתרגמים כך. וע"ע לקמן בלשונות הראשונים (ובהערה 5).

בצלצלי תרועה

שאין בין שברים לתרועה **ולא כלום**", וכן בסמוך (ד"ה ושוב) "דהא תרועה היא ואי אפשר להיות בה הפסק בשום פנים".³ ובדרשה לר"ה ג"כ כתב (בד"ה כיון ששנינו) "וכיון דסבר ר' יהודה דתקיעה תרועה תקיעה) אחת היא אם הפסיק כלל פסולה כו' כל שכן תרועה ושברים שמין אחד ושם אחד להם". [ולעיל שם כתב שלדעת רבי יהודה תר"ת הוא **קול אחד** פשוט בתחילתו וסופו ומרועע באמצעיתו].⁴

ואע"פ שכתב וחזר וכתב שאין להפסיק כלל מ"מ כתב "גנוחי וילולי...**צריך לעשותן בנשימה אחת**", והיינו שדי בכך שיעשם בנשימה אחת. וכיו"ב כ' לעיל (ד"ה הא דאמרינן או אינו) [לדעת ר' יהודה דתר"ת אחת היא] "צריך לתקוע ולהריע **בנשימה אחת שלא יהא בין תקיעה לתרועה ולא כלום**".

(ב). גם **הריטב"א** כתב (לג: ד"ה ומ"מ): "דלר' יהודה דאמר תקיעה תרועה ותקיעה אחת היא אין מפסיקין **ביניהן כלל ואין ביניהם ולא כלום** כו' כ"ש שה"ה בתרועה לבדו לדין **ואם פסק** בין שברים לתרועה **כלל** פסל כל אותו סימן".

והטעם שצריך שלא להפסיק כלל מבואר עפ"מ ש"כ הריטב"א עצמו "ומ"מ הי דליהוי תרועה כו' **קול אחד הוא**", ופירש הדברים יותר לעיל (ד"ה מיהו) "והנכון שהתרועה שאמרה תורה לשון כולל הוא לכל **קול שהוא נשבר** ומחובר מחלקים והוא מלשון תרועם בשבט ברזל בין שהוא מקולות נמהרים כגון ילולי בין שהוא מקולות שאינם נמהרים". והיינו שהוא קול אחד אלא שהקול הזה שבור.

ואע"כ סיים וכתב [שהטעם שאין להפסיק הוא משום] "דאורחא דאיניש כד מיתרע ביה מילתא לגנוחי וילולי בזאח"ז **בנשימה אחת**". ויתירה מזו כתב "**צריך**

---

³ **כאן המקום להעיר** שהנה הרמב"ן כתב שהסיבה לעשות את השברים והתרועה בנשימה אחת הוא מפני שהכל תרועה אחת, וכ"כ גם הרא"ש והריטב"א, וממילא כל שכן שאת השברים עצמם צריך לעשות בנשימה אחת בלא הפסק כמפורש בראשונים. **ולא יתכן כלל להצריך להסמיך את השברים לתרועה לגמרי ועם זה להפסיק בין שבר לשבר, כי הם תרתי דסתרי. וזה פשוט.**

⁴ וע"ע לקמן (סימן ג אות ב) שיתבאר שלדעת הרמב"ן החילוק בין תקיעה לתרועה הוא שהתרועה היא קול אחד שבור לחלקים (חלקים גדולים בשברים וחלקים קטנים בתרועה), ולפ"ז ג"כ עולה בהכרח שהם מחוברים לגמרי.

בצלצלי תרועה

שלא להפסיק ביניהן כלל אלא לעשותן בנשימה אחת,⁵ והוא פלאי, שאחר שכ' בהדיא שלא להפסיק כלל כתב שרק יעשה בנשימה אחת ודי בכך.

(ג). עוד כתב הריטב"א (ד"ה וכל) "שנינו משך בשניה (פי' בתקיעה השניה) כשתים אין בידו אלא אחת הא אחת יש לו ואע"פ שהיא ארוכה וכו' וכן אתה אומר בתרועה שהוא ג' יבבות שאם רצה לעשותה מק' יבבות עושה" והנה כשמושך בתקיעה כשתים בידוע שאין שם הפסק כלל ועיקר שהרי אינו אלא תקיעה אחת ארוכה, ומזה למד הריטב"א שהוא הדין בתרועה, והיינו בהכרח שגם שם הוא בלא הפסק כלל ועיקר דאל"ה אינו דומה למשך בתקיעה כשתים, וכן הוא לשונו להלן שם "כל שלא הפסיק בינתיים בתרועה מאריך אותה כמו שירצה".

ואעפ"כ כתב בהמשך דבריו שם "ובלבד שלא יפסיק בינתיים **בנשימה** [שאם הוא מפסיק בינתיים הו"ל ב' תרועות]", וכן סיים דבריו "מ"מ צריך לזהר בשברים כמה שעושה בהם **מעט** או הרבה שלא יפסיק בהם **בנשימה** וכו'", הרי שמספיק שלא יפסיק בנשימה [בין בשברים כשיעור בין כשהאריך בהם] אף שצריך שלא יהיה הפסק כלל.⁶

(ד). כתב הבית יוסף בשם הכלבו [והוא ממש ל' הרמב"ן בחידושים] "**שאין פירוש השברים** שישבור הקול **ויפסיק** כו' **וטועין התוקעין המפסיקים** אותם לגמרי". וכו' ע"ז **בדרכי משה** "**וכך הם** דברי הרא"ש לעשות כל השלשה שברים **בנשימה אחת**". הרי מבואר כנ"ל שהאומר לעשות בנשימה אחת בהכרח שאינו מפסיק ביניהם. וכן מבואר בשו"ע עצמו שאע"פ שהביא בב"א את דברי הכלבו [בשם רי"ץ גיאיות] באין חולק מ"מ בשו"ע הזכיר רק שצריך לעשות את השברים בנשימה אחת.

(ה). **בחיי אדם** (קמב, ח) כתב "כל קול מקולות השופר צריכין שיהיו בשלימות **בנשימה אחת** כו' **וכן התקיעות**", והלא דבר פשוט הוא שאם יתקע חצי שיעור

---

⁵ ומכאן קשה על האומרים שממה שכתבו הראשונים שלא להפסיק כלל נלמד שבסוגייתנו בנשימה אחת פירושו בכח אחד, כי מדברי הרשב"א מבואר להיפך שבנשימה אחת הוא המלמד מה נקרא לא להפסיק כלל.

⁶ עוד הראו לדברי הריטב"א שכתב (לד: ד"ה ה"ג) שאם שומע תר"ת מאחד ויחד עם זה שומע תש"ת מאדם אחר יצא ידי חובת תש"ת ותר"ת, אך זה בתנאי שהתר"ת וכן התש"ת היו בנשימה אחת, כי אם אחד מהם לא תקע בנשימה אחת נמצא ששמע קול שופר זר (מהתקוע השני) בין התקיעות. עכ"ד. ומבואר מזה שכשתוקע בנשימה אחת אין הפסק כלל, ולא הוצרך הריטב"א לומר שלא יפסיק כלל אלא היה די לו לומר שיתקע בנשימה אחת.

בצלצלי תרועה

ויפסיק ויחזור ויתקע להשלים השיעור לא יעיל לו אע"פ שעשאן בנשימה אחת, ואין היה די להחיי אדם להזהיר שיתקע בנשימה אחת.

(ו). בסוף"ק דחולין (כו:) אמרו שכשתוקע ביו"ט שחל בער"ש צריך לשנות התקיעה מבכל ערב שבת, ודעת רב אסי שהשינוי הוא ע"י שתוקע ומריע בנשימה אחת [ולא ככל ער"ש שהוא בב' נשימות]. ואם כשתוקע בנשימה אחת עדיין יכול להפסיק א"כ לא ניכר לשומעים הבדל בין שאר שבתות שהרי אינם יודעים אם התוקע נשם ביניהם [ואף שכתב הב"י (ד"ה ומשמע) שאין היכר **להדיוטות** בין נשימה אחת לב' נשימות מ"מ לשאינן הדיוטות כנראה שיש היכר דאל"ה מאי מהני השינוי]. ואין לומר שב' נשימות הוא הפסקה ארוכה כי א"כ אי"ז חילוק בין נשימה א' לב' נשימות⁷.

הרי מבואר מדברי כולם שנשימה אחת מחייב שלא יהיה הפסק כלל, זה צ"ב כאמור שהרי בנשימה אחת מחייב רק שלא ינשום בינתיים אבל מ"מ יתכן שכן יפסיק בינתיים.

יתירה מזו עיין **בט"ז** (סס"ק ח) "קול אחד מן התקיעות **ושתק בו** באמצע ודאי אין מועיל אח"כ להשלימו כו' ומ"מ אם **לא שתק** באותו קול **רק שהפסיק בנשימה** ביניהם כו' לא הפסיד וישראלים וכו'" ע"ש כל דבריו. הרי בהדיא שהפסק בנשימה לא מכריח שתהיה שתיקה.

מהמנהג לעשות ג' שברים בג' נשימות

ב. עוד צ"ב לפי ביאור זה שנשימה היא הכנסת האויר ד' המאירי במגן אבות (הענין השני) שכתב "מנהג קדום אצלנו ג"כ **בכל ארצות אלו** כו' מפסיקין הפסק נשימה בין כל שבר ושבר". [ולא כדעת הראשונים הנ"ל שהשברים בנשימה אחת, יעוין שם במאירי]. וסיים "ודאי כבר פשוט הוא שאף הגניחות אדם עושה אותם בהפסק, וא"כ בודאי צריכות הפסק". וצ"ב דאטו הגונחים דרכם לנשום בין גניחה לגניחה והוא "דבר פשוט". ועוד צ"ב שמנהג זה שנהג בכל הארצות שם לא נשתייר הימנו זכרון בזמננו,

---

⁷ וע' במרכה"מ שבת סוף"ה "אלא שהם בנשימה א' **ר"ל תכופות** זל"ז דלא כמו בשארי ע"ש דתוקעין מפחרין". [אמנם לענין הסוגיא עצמה הוא מפרש לדעת הרמב"ם באופ"א מפרש"י].

בצלצלי תרועה

מד' המאירי שאין מנין אלא בהפסק נשימה

ג. עוד צ"ב מש"כ שם המאירי טעם לנשום בין כל שבר "ששלשה שברים נאמרו וכל שאין בהם הפסק נשימה אינן שלשה" וכ"כ לעיל שם "והם (תר"ת) טעונות הפסק שאין מנין תקיעות אלא בהפסק כו', ואנן פסוקי קלא בעין שאין מנין אלא בהפסק" וכוונתו להפסק נשימה כמו שכתב שם⁸, כלומר שתחילת קול נעשית רק ע"י נשימה בינה לבין הקול הקודם לה, וכן קול מסתיים רק ע"י שנושם בינו לבין הקול שאחריו. זה צ"ב דאטו מה שהקול נפסק אינו יכול לסיים את הקול. [ואמנם יש חולקים ע"ז כדלהלן, מ"מ דעת המאירי צ"ב].

וכיו"ב צ"ב בדברי הרא"ש שכתב מתחילה⁹ (סימן י) "ואם עשה תר"ת בנשימה א' לא יצא מפני שאין כאן לא סוף ולא ראש", זה צ"ב מדוע אין ראש וסוף בעצם הפסקת הקול ומאי אכפ"ל שהם בנשימה אחת.

מהו יותר מכדי נשימה

ד. עוד ק' מש"כ השו"ע (הנ"ל) "י"א שאי"צ לעשותם בנשימה אחת והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה", וצ"ב מהו יותר מכדי נשימה הרי הנשימה עצמה נתונה לשיעורים שיש נשימה קצרה ויש ארוכה. וביותר צריך הדבר בירור לפי המבוי' במשנ"ב (ס"ק יז) בשם ב"י וב"ח שצריך בדווקא לתקוע בב' נשימות, שלשיטתם הנשימה היא מעשה הפסק [ולא לטובת התקוע], ואנחנו לא נדע מהי אורך הנשימה המדוברת שאותה צריך לנשום ויותר מזה כבר פוסל.

מהכ"ת שהתקיעות יהיו תלויים בנשימות התוקע

ה. ובאמת שכל עיקר הדבר שדיני התקיעות וצורתם יהיו תלויים בנשימת התוקע הוא דבר הטעון הסבר, כי הרי התקיעה היא קול שופר והמצוה היא לשמוע קול שופר [ואף אם יש מצוה בתקיעה אין זה אלא שיש מצוה ליצור את קול השופר], ואין התוקע אלא יוצר את קול השופר, ומה אכפת לן מה עשה בינתיים אחרי שאין קול השופר מושפע מזה מאומה. והוא פלאי.

---

⁸ יעוין לקמן השלמת דבריו.

⁹ אבל לבסוף חזר בו שיוצא בנשימה אחת ע"ש.

בצלצלי תרועה

המחזור שנשימה היא נפיחה

לכן נראה לומר שנשימה אין פירושו הכנסת אויר [כפי המורגל בלשונו] אלא פירושו **הוצאת אוויר**. ובאמת שהראשונים העתיקו את לשון הירושלמי שכתב "**בנפיחה** אחת" במקום שהם כתבו בנשימה אחת. עיין ריטב"א לג: ד"ה וכו', תורא"ש, רשב"א, תרומת הדשן סימן קמ"ב, טור, וכן בבית יוסף כמה פעמים. והיינו **שנשימה היא נפיחה**¹⁰.

כן מפורש בכריתות

והראו (הגרש"א כץ שליט"א) שכך מפורש בהדיא בכריתות (כ). "היו לפניו שתי נרות ונתכוין להדליק ולכבות **בנשימה אחת** חייב" ופירש"י: בנשימה אחת. **שנפח** ומחמת ה**נפיחה** כיבה זה והדליקה. וכיו"ב פ' רבינו גרשום "**שבאותה נפיחה** שמכבה זו הלכה השלהבת והדליקה חברתה", הרי בפירוש שכשאמרו בגמרא בנשימה אחת פירושו הוא בנפיחה אחת.

לא אבה יבמי בנשימה אחת

וכך מוכרחים לפרש גם מש"כ הרמב"ם בהלכות חליצה (דג), "ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שיהיו רגילין ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת ואח"כ תאמר יבמי כדי שלא יהיה משמע דבריה אבה יבמי", והרי גם שם אם תאמר לא אבה בנשימה אחת אך תפסיק ביניהם ודאי דלא מהני, אלא בהכרח שבנשימה אחת פירושו בנפיחה אחת¹¹.

---

¹⁰ וכן מבואר בנפש החיים (ש"א פט"ו) "**שנשימת** האדם הוא ההבל העולה מהלב **ממטה למעלה**" ולהלן שם "שכשנבחיין **בנשימת פי האומן בכלי זכוכית בעת עשייתו** וכו' בחינות נר"ן שמושפעים כביכול **מנשימת פיו** ית"ש", הרי שהנשימה היא נפיחה. וכן הוא בדרך עץ חיים לרמח"ל שאחרי שהאריך שהחכמה היא גחלת והתבונה היא כמו נשיבה על הגחלת שמלבה את גחלת החכמה כתב זה לשונו "וע"כ אמר אליהוא (איוב לח, ח) "אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם", ולשון נשמת הוא... מלשון 'נשימה' ולא מלשון 'נשמה', דהיינו **נשימת הפה – נשיבת הרוח** "עכ"ל. וע"ע במלבי"ם בפירוש המילות לישעיה מביד. [עוד ציינו לפס' (תהלים יח יט) "ויראו אפיקי מים ויגלו מוסדות תבל מגערתך ה' **מנשמת** רוח אפך" וכדפרש"י שם מנשמת-**מנשיבת**. ועוד כהנה].

¹¹ וכן כשאמרו (מגילה טז): **שעשרת בני המן** צריך לאומרם בנשימה אחת ג"כ לא די שלא יכניס אויר בינתיים אלא צריך שלא יפסיק כלל ביניהם. וכן כשאמר הט"ז (סו"ס תרכב) לומר "רוע גזר" בנשימה אחת ודאי לא מהני אלא כשזיהר שלא להפסיק ביניהם. זה פשוט.

ועיין עוד **במשנ"ב** (קפ"ח, ב) "לא יאמר בונה ירושלים אמן בנשימה אחת רק ימתין קצת אחר תיבת ירושלים ואח"כ יאמר אמן" והיינו שכשממתין קצת כבר אינו נשימה אחת וכמשנ"ת. ובסימן נו (ס"ק

בצלצלי תרועה

יישוב כל הקושיות הנ"ל עפ"י ז

ומעתה מיושב כל הנ"ל.

א. שכשתוקע בנפיחה אחת באמת מוכרח שאין הפסק כלל. וכלשון הרשב"א (לג: ד"ה אמר) "אם רצה לרבות בשברים ולעשות ד' או ה' עושה ואינו נמנע ובלבד **שלא יפריד ביניהם אלא יעשה בנפיחה אחת**".

ב. שלכן כתב המאירי שדרך הגונח להפסיק בין הגניחות כלומר שעושה אותם בג' נפיחות, וגם עצם המנהג שנהגו ודאי יש לו זכרון בימינו שיש שתוקעים ג' שברים בג' נפיחות.

ג. ומובן מה שסובר המאירי שאם אינו מפסיק את הנפיחה ה"ז קול אחד ואין תחילה וסוף לקול כ"ז שאינו נופח מחדש כי הרי הוא מחובר לקול הקודם.

ד. וזהו מש"כ השו"ע שלא יפסיק יותר מכדי נפיחה חדשה [שאז זה כבר נחשב הפסק ולא רק חלוקת הקולות]. ולקמן יתבאר בזה עוד בס"ד.

ה. ואתי שפיר שהנפיחה משפיעה על דיני התקיעה כיון שהדבר מורגש היטב בקול השופר.

האם התרועה עצמה מופסקת

אך יש שהוכיחו שבודאי גם כשתוקעים בנשימה אחת יתכן שיהיה הפסק כל דהו, מזה שהרי אפילו התרועה עצמה מופסקת כיון שכל טו וטו הוא קול בפנ"ע והם ט' נפיחות, ואם כן הרי לא יתכן לומר שבנשימה אחת פירושו בנפיחה אחת.

ברם הנחה זו מוקשית מדברי הראשונים כדלהלן:

תקיעה ותרועה שאינם מופסקים זמ"ז

א. על הדין שאם משך בתקיעה בשתיים לא יצא אלא ידי תקיעה אחת כתב הרמב"ן (כז. ד"ה והוי) "אבל תקע והריע בבת אחת יצא... לפי **ששינוי קול** התרועה או התקיעה הוה ראש לה וכו' **וקול תקיעה משונה מקול תרועה וניכר** הוא שהן שלש". וכן כתב הריטב"א (לג: ד"ה וכו') "אבל תקיעה ותרועה **אע"פ שלא הפסיק ביניהם כלל יצא ששינוי הקול זהו הפסקתו**", וכיו"ב כ' הרשב"א

ג) כתב "דהיינו שלא יפסיק בשתיקה ביניהם אבל אין צריך לומר בנשימה אחת", ומבואר מזה שנשימה אחת הוא חיבור מוחלט ולא רק שאינו מפסיק ביניהם וכמשנ"ת. וע"ע בסימן נג ס"ק א.

בצלצלי תרועה

(לג: ד"ה ולתקוע) "אבל תקיעה ושברים ותרועה כל אחד **ניכר בקולו** והלכך עולין לו אפילו בנפיחה אחת".

ואם נאמר שהטו נחשב הפסק ומפסיק את הנפיחה א"כ מדוע הוצרכו לחדש שאין בזה חסרון של משך בשנים הרי ודאי לא דמי כלל, כי כשמאריך בתקיעה כשתים אין כל סימן שיחשבו ב' תקיעות ורק מחמת אריכות התקיעה רוצה התקועה שיעלו לו לב' תקיעות כמפורש ברמב"ן שם (ובד"ה אלא) ואילו בתקיעה ותרועה יש הפסק ביניהם, ומדוע הוצרכו לבוא מצד ששינוי הקול הוא ההפסקה וההיכר הלא יש כאן הפסקה ממש.

ולא זו בלבד אלא שהמאירי (מגן אבות שם) חולק עליהם וכתב "ואם תקע והריע ותקע בנשימה אחת, אע"פ שיש שינוי קול ביניהם מ"מ קול אחד הם ואנן שלוש בעינן וכמו שאמרו תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת", והיינו דהמאירי סבר שאכן נחשב כמו משך בה כשתים, וצ"ע איך השווה הלא כאן יש הפסק ביניהם. [וגם הרמב"ן (שם ד"ה עוד) כתב שלדעת הירושלמי אם עשה שברים ותרועה בבת אחת ה"ז נחשב שאין סוף לשברים וראש לתרועה ולא יצא].

וכיו"ב כתב הרא"ש [מתחילה ואח"כ חזר בו ע"ש] "ואם עשה תר"ת בנשימה א' לא יצא מפני שאין כאן לא סוף ולא ראש" ואי נימא שהתרועה מופסקת הרי שפיר יש כאן ראש וסוף.

להריע את סוף התקיעה

ב. בסוף"ק דחולין (כו:): אמרו "תוקע ומריע מתוך תקיעה", וצ"ב מהו 'מתוך תקיעה'. ופרש"י "קודם שיסיים התקיעה הוא מריע בסופה", והוא פלאי מאי 'קודם שיסיים התקיעה' הלא התחלת התרועה היא גופא סיום התקיעה שהרי הטו מפסיק את התקיעה ומתחיל את התרועה. וכן המשך ד' רש"י "הוא מריע בסופה" מופלאים, דאטו מריע **בסוף** התקיעה הלא הוא מריע **אחר** התקיעה.

בהכרח שהתרועה אינה מופסקת

והמבואר מכל זה שאין התרועה מופסקת כלל,¹² אלא היא נפיחה אחת וקול אחד, וכלשון הריטב"א (הנ"ל) "קול **שהוא** נשבר ומחובר מחלקים" דהיינו שזה קול אחד

---

¹² יש מדקדקין את לשון רש"י (ד"ה שלש יבבות) "שלש קולות בעלמא" ללמוד מזה ששיטת רש"י שתרועה היא מקולות מופסקים. ברם ראה בטור שהעתיק מרש"י שהתרועה היא ג' **כוחות**. ובהמשך

בצלצלי תרועה

אלא שהוא עשוי בצורה שבורה ומרועעת. והרמב"ן (בדרשה) כתב שלדעת ר' יהודה שתוקע תר"ת בלא להפסיק ביניהם ולא כלום נמצא שהוא "קול אחד ממש שציוה הכתוב להעביר **קול אחד** שיהיה **תחילתו וסופו פשוט ואמצעיתו מרועע**".

וכן מפורש בריטב"א (לג: ד"ה אבל) שכתב "ואין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינויו, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה, **וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שאם כן חזר יבבות**, ועל כרחינו שבר ותקיעה קול פשוט **ואין בהם כדי שינוי בניגון**". עכ"ל. הנה מבואר בדבריו בהדיא שע"י שינוי בניגון בשבר כבר נעשה יבבות אע"פ שלא הפסיק כלל עד שהוצרך לומר שאין בשבר כדי שינוי בניגון, והיינו שהתרועה אינה מופסקת.¹³

ולפ"ז מיושב כל הנ"ל

ומעתה ניחא מש"כ הריטב"א והמאירי שכשתוקע שברים ותרועה בנפיחה אחת הרי זה דומה ל"משך בה כשתים" כיון שהרי הוא ממש המשך התקיעה אלא שאת ההמשך הוא שובר ומרועע. [ונחלקו הריטב"א והמאירי האם שינוי הניגון יכול להחשב כהפסק, שהריטב"א והרשב"א סברו שמספיק זה שסו"ס כ"א ניכר לעצמו, והמאירי סבר דבעינן שייגמר הקול בפועל ע"י הפסק הנפיחה].

ומובן גם מהו 'מריע מתוך תקיעה' דהיינו שאת התקיעה עצמה הוא מרועע וכפי שפרש"י שלפני סיום התקיעה הוא מרועע את התקיעה עצמה בסופה. והדברים מאירים ושמחים.

גם הטוטי"ן אינם מפסיקים

והנה התרועה שנהגו בה האשכנזים (באשכנז) והתימנים [וכמדומה שגם הבבלים] שאין בה כלל קול טו בודאי דבר פשוט שאינה תרועה מופסקת. אלא שלפי מה שנתבאר הרי בהכרח שאף התרועה שהתפשטה שיש בה טוטי"ן מ"מ **אינה תרועה מופסקת**, וביאור הענין הוא **שלא נועדו הטוטי"ן כדי ליצור ט' קולות קצרים** שמופרדים זה מזה ויוצרים תרועה אחת, אלא כל מטרת הטוטי"ן היא כדי **להדגיש את שבירת הניגון**, כלומר שיכירו היטיב בעליית הקול וירידתו, וכנראה

דבריו כשנ"נ בדברי רש"י כותב שהתרועה היא קול אחד. ובאמת שגם לשון קולות (שבפרש"י שלפנינו) נופל על הקול החזק שבתרועה.

¹³ ח"ל האבני מזר (או"ח תמד, ו) "שאם תחשוב הפסק משהו שבין תקיעה לתרועה להפסק כמו כן תחשוב הפסק בין יבבא ליבבא ואין כאן תרועה אחת" (ולכן ודאי שאין זה הפסק).

בצלצלי תרועה

חידשו מנהיגי תרועה זו שלא אכפת לן זה שהדגשת עליית הקול גורמת בהכרח הפסקה קלה ודקה¹⁴, אבל לעולם **מהות הטוטי"ן היא להרעיד את הקול בצורה בולטת וניכרת, ותו לא.**

ומעתה עלינו לבאר א. איך מפסיקים בין השברים אחר שנעשים בנפיחה אחת. ב. איך יתפרש מש"כ בתרוה"ד להפסיק בין השברים לתרועה שבנשימה אחת. ובס"ד יתבאר כל זה באר היטיב בסימן הבא.

בב' נשימות מה נחשב יותר מכדי נפיחה

אע"פ שנתבאר שנשימה היא נפיחה וב' נשימות הם ב' נפחות, וכ' השו"ע שלא יפסיק יותר מכדי נפיחה, מ"מ אין הכוונה שיכול רק להפסיק את הנפיחה ותו לא מידי, אלא הכוונה היא שלא ישהה יותר מהנצרך כדי לנפוח מחדש שזהו "**כדי נפיחה**", דאילו מה ששוהה כדי לאפשר נפיחה מחדש כי צריך להכניס אויר קודם לכן (וכטבע האדם) אי"ז בגדר הפסק והבדלה בין ב' הקולות – ב' הנפחות¹⁵.

וכן מבואר במאירי (במגן אבות שם ובסופ"ק דחולין) ובמרדכי (ר"ה תשכ) שתקיעה בב' נשימות מקילה על התקיעה, והיינו מפני שכיון שבלא"ה הם חלוקים לב' נפחות הרי ממילא יכול להכניס אויר ביניהם לפי צרכו ושפיר דמי.

זהו מש"כ הט"ז (ס"ק ו) "דיש ללמוד להתקוע שלא יעשה שום **שהיה** בין השברים לתרועה ויעשה תכופים כל מה דאפשר אע"פ שיש בהם נשימה אחרת וכו' **וימחר עצמו בתכיפה כל מה דאפשר**" עכ"ל¹⁶. והיינו כמשנ"ת שכיון שהם ב' קולות

---

¹⁴ והנה יש אצל התוקעים כמה אופנים לעשיית הטוטי"ן, יש שסותמים את פי השופר בעשיית הט"ו, ויש שנוקשים בלשונם על החיך כבאמירת טי"ת [ועוד אופנים]. ויתכן שהאופן השני עדיף, כי אע"פ שגם זה מכריח משהו הפסקת יציאת אויר לתוך השופר, מ"מ עיקר פעולתו היא להדגיש הקול ולחזקו ע"י ההברה טי"ת אלא שההדגשה נוצרת מכח העיצור שלפניו, ואילו בסתימת פי השופר לכאורה ההפסקה יותר עיקרית ושמה לא חידשו עד כדי כך שגם זה לא יחשב הפסק.

¹⁵ ויש להוסיף בזה שכשמפסיק יותר מכדי נשימה החסרון הוא מדין **הפסק** בין ב' **קולות** ואינו דומה למי שעושה ב' נשימות במקום נשימה אחת ששם החסרון הוא מצד שהופך קול אחד לב' קולות. ועדיין צריך תלמוד.

¹⁶ ובמחצית השקל (סעיף ג ד"ה המנהג, בסוגריים) מבואר שכלול בדברי הט"ז הללו שלא יכניס אויר ביניהם אע"פ שהם בב' נשימות ע"ש ודו"ק.

בצלצלי תרועה

ממילא מפסיק ביניהם לפי צרכו אלא שצריך לזהר להסמיכם ככל האפשר. ולא אמר הט"ז שלא יפסיק יותר ממעשה נשימה.

ובזה ניחא מש"כ שם הט"ז בתוך דבריו הנ"ל "וראוי שלא יקרא המקרא להתקוע תרועה בסדר תשר"ת וכו' ובמקום שלא ירצה לשנות לדלג כו' מ"מ התוקע לא ימתין על הקריאה". ובחיי אדם (קמב, י) כ' "יחטוף קריאת תרועה כו' (כי) אסור לשהות יותר מכדי נשימה ואם ימשוך הקריאה יהיה יותר מכדי נשימה", וכיו"ב כ' המ"ב (ס"ק כא) "טוב שיקרא לפניו המקרא ש"ת בפעם אחת דאם ימתין כו' עלול מאד שיהיה עי"ז הפסק יותר מכדי נשימה".

וכל זה מהטעם הנ"ל שבאמת בב' נשימות מצוי שישהה מעט להכנסת אויר (וכדו') לאפשר הנפיחה, אך אם ימתין לקריאת תרועה כבר הוא בכלל שהיה ממש ואינו לצורך חידוש הנפיחה.

סימן ב'

יברר מה נחשב להפסקה בין קולות

איך מפסיקים בין השברים ובש"ת

הוכח והתבאר בסימן הקודם שנשימה אחת פירושו נפיחה אחת, וממילא כשאמרו לתקוע ג' שברים בנשימה אחת היינו בנפיחה אחת, וכן כשאמרו לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת היינו בנפיחה אחת.

ויש תמהים בזה בתרתי, א. שאם כן איך מפסיקים בין שלשת השברים ובפרט שמבואר בראשונים ובפוסקים שהשברים מופסקים (כדלהלן). ב. שבפירוש כתב במשנ"ב שגם לפי השיטות שצריך לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת מ"מ יפסיק ביניהם. ואם כן בהכרח שאינו תוקע אותם בנפיחה אחת. (לקמן יתבאר שהראשונים והפוסקים כבר עמדו לפרש ענין זה-איך מפסיקים בין השברים, אך כדי שיבוררו ויאירו לנו דבריהם כראוי נקדים לזה עוד מדברי רבותינו נ"ע).

האם הפסקה היא רק ע"י הפסקת הנפיחה

והנה תמיהה זו בנויה על ההבנה הראשונית שאפשר להפסיק בין קולות השופר רק ע"י הפסקת הנפיחה, וכשאחר כך חוזרים ונופחים להשמיע קול הרי אלו שתי קולות. ברם מדברי רבותינו מבואר שלא זה הוא האופן היחיד להפסיק בין קולות השופר וכדלהלן.

משך בתקיעה והפסיק בקול

א. שנינו במשנה שאם משך בתקיעה כשתיים אין בידו אלא אחת, וכתב ע"ז הריטב"א (לג: ד"ה וכי) "ובתקיעות נמי אם הפסיק ביניהם בקול כלל בענין שנראות שתיים אע"פ שלא הפסיק בנשימה יצא", וקשה שאם הפסיק לנפוח ותקע את השניה בנפיחה חדשה מאי קמ"ל הריטב"א והלא פשיטא שאינו שייך כלל לחסרון של **משך בה** כשתיים, ששם היא תקיעה אחת ורק ארוכה בשיעורה.

אלא ביאור הדברים מפורש במאירי במגן אבות (הענין השני) שכשבא **לחלוק** על דברי הריטב"א הללו כתב בזה הלשון "אם תקע שתי תקיעות אלו בנשימה אחת... אלא שבכל אחת אדם מבחין בין תחילת התקיעה לסופה **מתוך הגבהת הקול**

בצלצלי תרועה

ונמיכתו מי סלקא ליה אלא לחדא. ואע"פ שיש אומרים כן אין לחוש לדבריהם". עכ"ל.

כלומר שהמאירי מביא שיש אומרים ששתי תקיעות הניכרות ע"י הגבהת הקול ונמיכתו נחשבים שנים, שהיא כמובן שיטת הריטב"א הנזכרת [והמאירי עצמו חולק ע"ז וס"ל שנחשבים אחד]. נמצינו למדים שזו כוונת הריטב"א ש'**הפסיק** בקול' בין התקיעות, כלומר שע"י שינוי הקול עשאו שתי תקיעות, כי הנמיך את הקול וחזר והגבירו ועי"ז ניכר לכל שהם שנים, וזה נקרא הפסקה בין התקיעות אע"פ שלא הפסיק כלל את הנפיחה.

שבר בסוף התקיעה הוא הפסק

ב. וכן מבואר מש"כ הריטב"א (לג: סוד"ה הרי) "וכשעושין תקיעה **ומשברין אותה בסופה** אינו יפה שהרי אותו קול שעושין בסופה אינו נידון מקול התקיעה שהיא פשוטה **והו"ל שבר באנפי נפשיה והוי הפסקה**". [לא כ' הריטב"א שהתקיעה פסולה כי היא לא פשוטה, אלא כתב שיש **הפסקה** בין התקיעה הכשירה לבין הקול שאחריה **מחמת השבר הזה שהוא קול בפני עצמו**].

והנה הרי בודאי שלא היו מפסיקים את הנפיחה ועושים שבר בפני עצמו, כי מי יעלה על דעתו לעשות כך, ואיך יקרא לזה הריטב"א משברין **אותה בסופה**, ועוד שהריטב"א כ' ששבר זה אינו קול פשוט ואמאי הלא אף שהוא קול בפנ"ע מ"מ הוא קול פשוט.

אלא בודאי כמו שהתבאר שלא הפסיקו את הנפיחה, אלא ששברו את הקול ע"י שבירת הניגון וס"ל להריטב"א שמאחר שמפני שינוי הקול **החד** נשמעת השבירה כקול לעצמו ממילא הוי הפסקה [ומסתבר שכוונתו לאפוקי ממנהג בני תימן שעושים כעין שבר קול בסוף התקיעה].

קול המפסיק

ג. עיין בב"ח (ד"ה כתב במנהגים) שהביא בשם מנהגים "ויעשה שלשה שברים לבד ההפסקה", ופירש את דבריהם "שנוהגין התוקעים בגמר השברים וכו' **להפסיק בקול** ארוך קצת, והזהיר (בעל המנהגים) כו' שלא יחשוב **הפסקת קול זה** לשבר אחד ויעשה מקודם ב' שברים ועם הפסק זה יהא ג' דהפסק זה לא נחשב לשבר כלל, אלא צריך לעשות ג' שברים לבד **הפסק קול** זה בגמר השברים". הרי לך בפירוש שיש **קול** שהוא בעצמו נקרא הפסק.

אפשר להפסיק בין הקולות ע"י הניגון

סוף דבר למדנו שהפסקה אינה מוכרחת להיות ע"י הפסקת הנפיחה, אלא אפשר להפסיק ע"י הניגון שהנמכת הקול היא סיומו וע"י הניגון שומעים שקול זה נגמר, וכשחוזר ומגביה קולו ה"ז קול חדש.

[דוגמא לדבר, שכשאמרו (שו"ע או"ח נא,ו) להפסיק בין "כי כל אלוהי העמים אלילים" לבין "וד' שמים עשה", ודאי אי"צ דווקא להפסיק בשהיה ביניהם אלא די שמטעים המנגינה בצורה שמלמדת שהמילה "וד'" אינה המשך המשפט הקודם]¹⁷.

בצורה זו מפסיק את השברים

מעתה לא קשה מידי איך יפסיק את השברים, כי לעולם תוקע ג' שברים בנפיחה אחת ואעפ"כ יכול להפסיק ביניהם ע"י שמנמך את הקול וחוזה ומגביהו.

וכן מפורש בדברי רבותינו ז"ל

וכבר התפרש באר היטיב בדברי הראשונים והפוסקים שכך היא ההפסקה בין השברים.

א. **ברמב"ן** בדרשה אחרי שכתב שג' שברים הם בנשימה אחת סיים וכתב "וכתב ר"ח כו' שברים בניחותא והפסק בינתיים, ע"כ. ולא הפסק גמור שישנה אלא שיהו שני קולות **שיפסיק הקול בשבר ניגון**", כלומר אל תפרש ד' הר"ח שיפסיק הפסק גמור (כי הרי אין להפסיק הנפיחה) אלא יפסיק ע"י שישבור **הניגון**, חזו בהדיא כמשנ"ת.

וכך הוא גם הסבר ד' הרמב"ן בחידושים [שהובאו גם **בב"י** בשם הכלבו בשם ריצ"ג], שמאחר שהצריך לעשות השברים בנשימה אחת כתב "והוי יודע שאין פירוש השברים שישבור הקול **ויפסיק** וכו' וטועין אותם המפסיקים אותם **לגמרי**", כלומר שאין להפסיק את הקול כששברים אותו וממילא המפסיקים לגמרי טועים אלא יפסיקום ע"י הניגון.

ב. וכ"כ להלכה **בחיי אדם** (קמב,ח) "צריך ליזהר שיעשה הג' שברים **בנשימה אחת**, דאע"ג דשברים הם קולות מופסקים, אין הכוונה **שיפסיק בין שבר**

---

¹⁷ בשעה"צ (תקפד,ה) מבואר שמש"כ המג"א לומר "קרע רוע" במרכא טפחא זה דלא כהט"ז שכתב לאומרם בנשימה אחת (ע"ש). והיינו כמשנ"ת שהפסקה ע"י המגינה היא הפסקה.

בצלצלי תרועה

לחבירו, אלא הכוונה שיהיה ניכר שכל שבר הוא בפני עצמו ולא תכופים יחד כתרועה, והיינו כמו שנתבאר.

וכן מפורש בהדיא בפרישה

וביותר מפורש הדבר בפרישה (סוס"ק ג') באר היטב. דהנה הטור כ' "צריך להאריך בתקיעה... בשל תש"ת יותר מבשל תר"ת וכו' דהא שיעור תקיעה כתרועה וכו' ותש"ת משום שמא תרועה היא שברים שהם ג' קולות מופסקים הילכך צריך להאריך בתקיעה כשיעורן, ותר"ת משום שמא היא יליל שאינו אלא קול אחד לכן אי"צ להאריך בתקיעה אלא כשיעורו" עכ"ד.

וכ' ע"ז הפרישה ח"ל: "שהם ג' קולות מופסקים – פירוש שמפסיקין בהן מכת המשך הגניחה והרוח שעושים בשברים כאדם הגונח מליבו שממשיך רוחו בין גניחה המשכה מה, הפסקה זו גורמת שארוכות יותר מג' יבבות שהן ג' קולות קצרות תכופות מאד כאדם הבוכה שאינו ממשיך רוח בין יליל ליליל"

ובדרישה האריך וחזר לפרש דבר זה,¹⁸ עד שסיים וכתב "ומה שכתב רבינו מתחילה ועד סוף לשון מופסקין אינו רוצה לומר שיהא הפסק ושהיה בין שבר לשבר, אלא במה שאינו עושה הקולות תכופין אלא מוציא כל הגניחה לחוץ זה קורא מופסקים. עכ"ל הברור והמפורש.

ופירוש הפרישה כבר מוכח בטור גופא, כי אם נימא שההפסק פירושו הפסק גמור שאין קול ולא כהפרישה א"כ מ"ט צריך להאריך את התקיעה כנגד הפסקה זו. ועוד שהרי הטור אמר דבריו בדעת רש"י ורש"י בהדיא מפרש שהשברים (עצמם) ארוכים יותר מהיבבות וכמו החולים שמאריכים בגניחותיהם ואיך יאמר הטור שהוא מחמת ההפסקות, אלא בהכרח כפירוש הפרישה שההפסקות נוצרות ע"י אריכות הקול זה ברור.¹⁹

---

¹⁸ דברים אלו כתב שם ביחס לפירושי הבית יוסף בדברי העיטור המובאים בטור, ובסוף סימן זה יובאו הדברים במלואם ובהרחבה.

¹⁹ וכך מתפרשים גם דברי הטור בריש הסימן שכתב: "תרועה... אין אנו יודעין אם הוא כאדם הגונח מלבו כדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהם קצת והוא הנקרא גנח, או כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרים תכופים זה לזה והוא הנקרא ילל". עכ"ל.

ומשטחיות דבריו נראה שקולות התרועה תכופים והשברים (גנוח) מופסקים ומופרדים זה מזה, וחילוק נוסף יש שקולות הגניחה ארוכים ושל הילולי קצרים.

השברים-קול עולה ויורד

נמצא ששלשה שברים בנשימה-נפיחה-אחת מופסקים ע"י ירידת ועליית הקול, ואינם נעשים כקולות ישרים. ובסימן הבא יתברר ויוכח דבר זה באורך.

ביאור הדין שצריך להפסיק בש"ת אף להשיטות שהם בנשימה אחת (תרועה"ד)

עתה נבוא לבאר את אשר נפסק במשנ"ב להפסיק בין השברים לתרועה אף להשיטות שתוקים עותם בנשימה-נפיחה אחת, ויתבאר הדברים ממקורם.

כ' בתרומת הדשן (סו"ס קמב) "נראה דבכל זמן שיתקע ש"ת בנשימה אחת יזהר שלא יתקע כמו שרגילין תוקעים לתקוע ש"ת בכח אחד בלתי שום הפסק דבכה"ג לא מיקרי בנשימה אחת אלא יפסיק מעט רק שלא יעשה נשימה בינתיים". [והובא בבית יוסף ובדרכ"מ הארוך ובמ"א סוסק"ב ובפמ"ג א"א סק"ב וסק"ד ובמשנ"ב סקי"ח]. וצע"ג שהראשונים הדגישו שאין להפסיק כלל ביניהם כי היא תרועה אחת **והתרועה"ד הביא דבריהם** ואיך כתב שיפסיק. [ומכח זה דחה החזו"א (או"ח קלו) את דבריו מההלכה].

ישוב ד' התרומת הדשן

ברם לפי מה שהוכח והתבאר שמפסיקים בין קולות ע"י הניגון שמנמיכים את הקול **מיושבים כהוגן ד' התרועה"ד שמפסיק בין השברים לתרועה**, כי אמנם

אך המדקדק בדבריו יראה שלא אמר הטור שהגנוחי אינם סמוכים זה לזה אלא אמר שהם "קול אחר קול" ואילו התכוין הטור לחלק שהשברים אינם סמוכים זל"ז לא היה לו לומר לשון זו שיכולה להתפרש שהקולות סמוכים זה לזה. גם יל"ע שלא פירש היטב שהתרועה קצרה מהשברים רק אמר שהם קולות קצרים שזה אמר גם על השברים אך לא סיים לפרש שאינו מאריך בהם (כבשברים).

אלא ודאי שהטור מחלק שהשברים הם קול אחר קול כלומר שמתחיל את השבר השני רק **אחרי שגמר** את הקול הראשון משא"כ תרועה שהם קולות תכופים כלומר שתחילת הקול השני סמוך **לתחילת** הקול הראשון כי עוד לפני שסיים את הראשון כבר התחיל את השני, וזהו ההבדל בין "קול אחר קול" לבין "תכופים". ומעתה ניחא שבזה גופא אמר הטור שהתרועה קצרה מהשברים. אבל לעולם גם לדעת הטור אין קולות השברים מופסקים זה מזה וכמו שכתב שג' שברים בנשימה אחת [והובא לעיל מהדרכי משה שנשימה אחת היינו שלא יפסיק ביניהם, כמשנ"ת הכל לעיל כהוגן].

ובאופן זה מתפרשים גם דברי רש"י שבגנוחי פירש רק שהם ארוכות (לג ד"ה שברים וד"ה מאן לד. ד"ה ברישא) ובילולי כתב (בד"ה ילולי) "קולות קצרים **סמוכין זל"ז**" והפירוש כמשנ"ת שסמיכות הקולות היא הסיבה לקיצורם ואינם ב' דברים נפרדים.

בצלצלי תרועה

כתבו הראשונים שלא יפסיק הנפיחה אך מ"מ עליו לסיים את השברים בהנמכת הקול ורק אח"כ יתחיל את התרועה. ומדוקדק לשונו שכתב שלא כהתקועין **בכח** אחד, דהיינו שאינם מחלישים את **כח** התקיעה להנמיך את הקול ולהשמיע בזה שהשברים הסתיימו.

[ניתכן שצריך להנמיך את הקול אחרי השבר השלישי יותר מאשר בין כל שבר לשבר כי שמא אם יוריד את הקול רק כבכל שבר ייחשב הדבר עדיין תרועה מתוך השבר הואיל וכך היא צורת השברים. וצ"ת].

וכן מוכח ממקור דברי התרומת הדשן

וכתב התרועה"ד שמקור דבריו הם ממה שכתב רש"י (חולין כו:) שלמ"ד שתוקע (ביו"ט שחל בערב שבת) תקיעה תרועה בנשימה אחת אעפ"כ מפסיק בין התקיעה לתרועה. וראה שמשם גופא מוכח מה שהתבאר, דהנה נחלקו שם איך תוקעים (את התקיעות של ערב שבת) ביו"ט שחל בערב שבת, רב יהודה אמר שתוקע ומריע מתוך תקיעה, ורב אסי אמר שתוקע ומריע בנשימה אחת. ופירש רש"י שם מתוך תקיעה-קודם שיסיים התקיעה הוא מריע בסופה²⁰: בנשימה אחת ומכל מקום מפסיק הוא בינתיים: עכ"ל.

והנה ברור (וכ"כ החזו"א בסו"ס קלו) שמה שפירש שמכל מקום מפסיק בינתיים זה כדי להסביר את ההבדל בין מ"ד בנשימה אחת לבין מ"ד מריע מתוך תקיעה, ולכאורה תימה מדוע החקק לומר שמפסיק בינתיים, הלא די שיאמר שמסיים את התקיעה ואח"כ מריע ולא כלמ"ד מריע מתוך תקיעה שמריע בסוף התקיעה קודם שמסיים אותה. אלא בהכרח כמו שנתבאר שההפסקה כאן היא ע"י הורדת הקול והנמכתו, ומעתה ניחא מאוד שהפסקה זו היא היא סיום התקיעה. וממילא זו גם כוונת התרועה"ד וכמו שהתבאר בס"ד.²¹

---

²⁰ עיין ביאור הענין לעיל בסימן א'.

²¹ ויש טוענים שדקדוק לשון המשנ"ב לא משמע שכוונתו להפסקה כזו כי המ"ב כותב "אלא יפסיק מעט רק שלא יהיה בכדי נשימה בינתיים", ולא משמע להם שכוונתו שלא יהיה נפיחה חדשה. ברם אפילו נימא שהוא דקדוק מ"מ אין כוחו יפה לדחות דברים ברורים ומוכרחים, ואם נרויח כאן נדחוק במקומות אחרים בלשון ובסברא. (וגם כאן צע"ק לדבריהם מדוע האריך המ"ב כ"כ ולא קיצר ואמר שמפסיק פחות מכדי נשימה).

השלמה - ביאור דברי העיטור ע"פ הב"י (שייך להערה 19)

כ' הטור "ורש"י פירש שברים ארוכים מיבבות, אבל בעל העיטור כתב מסתברא ג' שברים ג' קולות קטנים מופסקים וג' יבבות כשיעור ג' שברים אלא שאין הפסק ביניהם ולא פליגי בשיעור אלא שזה עושה שברים קטנים בהפסק כגון גונח זה עושה בלא ספק והוא יליל והכל שווה. וכ"כ הרמב"ם ז"ל, ולפ"ז אי"צ להאריך בתקיעות של תש"ת יותר משל תר"ת. עכ"ל.

וכתב הב"י ב' פירושים בדברי העיטור. פירוש ראשון, ש"לדברי הכל (כלומר בין למ"ד ג' יבבות בין למ"ד ג' שברים) שיעורא (דתרועה) הוי כשלשה קולות שכל קול מהם הוא שלש כוחות כל דהו, אלא בגוונא דתרועה (-בצורת עשיית התרועה) הוא דפליגי, דמר עביד לה כשלשה קולות מופסקים וארוכים קצת, וקרי להו (בעל העיטור) קטנים מפני שאין קול אחד מהם ארוך כתקיעה, ומר עביד ט' כוחות כל דהו שאין ביניהם הפסק וכו', ולענין הדין דברי בעל העיטור הם כדברי ריב"א וריב"ם (שתרועה היא ט' כוחות וכל שבר הוא ג' כוחות). עכ"ל הב"י.

ולפירוש זה נמצא שההבדל בין שבר ליבבה הוא באורך הקול, ותימה דהלא העיטור פירש בהדיא שאין הבדל באורך אלא ההבדל הוא בהפסקה [שבשברים מפסיק ובתרועה לא], ואף שהב"י מיישב את מש"כ העיטור שהשבר הוא קצר, מ"מ הלא סו"ס העיטור מפרש שההבדל היחיד הוא בהפסקה ואין נאמר שההבדל הוא באורך.²²

אלא ביאור הדבר כתב הדרישה "בגוונא דתרועה פליגי, דמתניתין סברה תרועה עשייתה כג' יבבות שהן ט' כוחות כל דהו תכופים שאין ביניהם הפסק המשך הגניחה והרוח, ותנא דברייטא סבר דגוון ועשיית תרועה (היא) כשברים שהן ג' קולות שאינן תכופים אלא מופסקים בהמשך הגניחה והרוח, והם בעצמם שיעור ט' כוחות קטנים תכופים", עכ"ל. ומיושב שפיר שההפסקה היא היא הגורמת אריכות הקול, ולכן מש"כ העיטור שהם מופסקים ומש"כ הב"י שהם ארוכים היינו הך.

באופן נוסף פי' הב"י את ד' העיטור שלעולם מודה לרש"י ש"שיעור תרועה (וי"ג שברים) היא ג' קולות קטנים כל שהוא מופסקים שהם ארוכים יותר משיעור ג' שברים

---

²² ועיין בנהר שלום שמכח קושיות אלו וכיו"ב חלק על פירושי הבית יוסף.

בצלצלי תרועה

קולות קטנים תכופים, וכדפרש"י שברים ארוכים מיבבות. אלא דבהא פליג ארש"י, שהוא סובר דתנאי לא פליגי בשיעור תרועה, דלכו"ע שיעור תרועה כשיעור ג' קולות קטנים מופסקים אלא בגוונא דתרועה פליגי דמר עביד לה בקולות מופסקים ומר עביד לה בקולות תכופים". עכ"ל הב"י.

וצ"ב איך כ' שהעיטור מודה לרש"י הלא רש"י כ' שהגניחות עצמם ארוכות ואילו להעיטור הגניחות אינם ארוכות אלא שהם מופסקים זמ"ז. גם עיקר הדבר צריך ביאור שכל החילוק בין שברים לתרועה הוא ההפסקה שבין קול לקול ואילו אורך הקול בעצמו שווה בשניהם.

ופירש הדרישה "כמו דלפירש"י האריכות דשברים היא **מכח ההפסקה שביניהן**, דאע"ג דגם כן אינו אלא ג' קולות קטנות מ"מ כיון שמפסיק מאריך בקולו כדלעיל, כן לבעל העיטור ס"ל דשיעור קול תרועה ג' קולות תכופים כל אחד אורך כשיעור קול קטן שמופסק שמאריך ממילא בגניחתם". עכ"ל. והיינו שאורך קול יבבה כאורך קול שבר, אלא ששבר אריכותו היא מחמת ההפסקה וביבבה מאריך בקול עצמו שאינו קול כל שהוא (ובזה הוא דלא כרש"י שכתב שיבבה היא קול כל שהוא). [ולפי פירוש זה אורך כל השברים וכל היבבות הוא יותר מג' כוחות, אך אינו של ט' כוחות אלא ד' ומחצה או ו' כוחות].

נמצינו למדים שגם העיטור שאמר 'מופסקים' אין כוונתו שמפסיק לגמרי בין שבר לשבר, אלא כוונתו שעושה את הניגון מופסק ע"י 'שמוציא כל הגניחה לחוץ', וכמו שהתבאר שהורדת הקול וגמירתו היא הנקראת הפסקה. ובאמת שדברי העיטור הם ממש כדברי רבינו חננאל, ששניהם מחלקים בין שברים לתרועה ששברים מופסקים ותרועה אינה מופסקת, וכבר פירש הרמב"ן שמה שכתב הר"ח מופסקים אין הכוונה מופסקים ממש אלא בניגון.²³

---

²³ ואמנם יתכן שהמאירי שסובר ששלשה שברים הם בג' נשימות-נפחות (כמובא לעיל בסימן א) יפרש את דברי הר"ח והעיטור שכוונתם למופסקים ממש דהיינו בג' נפחות, מ"מ הטור שפסק בפשיטות שג' שברים בנשימה-נפחה אחת פירש את העיטור כפי שפירש הרמב"ן את דברי הר"ח וכמבואר בב"י.

סימן ג'

יברר אם השברים ישרים או בקול יורד כגניחות

האם האזהרה שלא להאריך בשברים היא רק בשברים ישרים

א. בספר עמק ברכה (עמ' פ) כ' שממה שהזהירו הראשונים שלא להאריך השבר מוכח ש"כל שבר ושבר בפנ"ע הוא קול פשוט ואינו נשבר בסופו", וכ"כ בספר מוע"ז (ר"ה סימן ה) ועוד.

ולפי הערה זו נמצא שמדברי בעלי התוס' (שבצרפת) והרא"ש והגהות אשר"י והמרדכי (באשכנז) והריטב"א והרשב"א (וגם הרמב"ן הסכים שראוי לזהר בכך) והטור ובית יוסף והשו"ע וכל נושאי כליו עד החיי אדם וקיצור שו"ע ומשנה ברורה²⁴ וערוך השולחן, שכולם פה אחד הזהירו שלא להאריך השבר כשיעור תקיעה, עולה דפשיטא להו שהשברים הם קול פשוט ישר ולא גמגום אדם בדבר מעולם (חוץ מהרמב"ן בדרשה). וא"כ יפלא מאד מאד איך יתיישב הדבר עם הידוע לנו שבאשכנז (ודאי ע"פ מסורת קדומה) ובעוד ארצות באירופה וכן בבבל תקעו את שלשת השברים כאחד²⁵ בקול עולה ויורד ולא ביושר, וכן בתימן (כנ"ל) ובמדינת ליטא ורוסיה משברים את קול השבר ואינו קול ישר (כמובא בס' מוע"ז שם בהערה) הלא יפלא. ובסוף סימן ב' הובאו דברי הפרישה שם מבואר שקול השבר הוא קול יורד (כגניחה) וכן מוכרח בטור שם, ואעפ"כ הזהירו שלא להאריך השברים.

²⁴ שמעתי מהגרמ"ו שהגרמ"י חייקין תלמידו של בעל המשנ"ב הורה לו לעשות קנייט"ש בשבר, ובדאי היה זה ע"פ רבותיו, עכ"ד.

²⁵ כפי שגם מובא בספר שרשי מנהג אשכנז ח"א.

בצלצלי תרועה

ושמא עיקר כוונת העמק ברכה היא להוכיח שאין קול טו באמצע השבר כי אם יש קול טו הרי אינו דומה כלל לתקיעה, וע"ז באמת אין הוכחה כ"כ מהמנהג כי הרי המנהג לתקוע בשברים או-טו אינו מנהג רווח. אבל לעולם אין הוכחה שהשברים צריכים להיות ישרים ממש כי גם אם הם בקול עולה ויורד מ"מ אם יאריך בהם יהיו דומים לתקיעה.

ביאור דברי הרמב"ן בחילוק השברים מתקיעה

ב. כתב הרמב"ן בדרשה "וכתוב בתוספות של רבינו שמשון וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך בכל אחת מהן כשיעור שלש יבבות של שלש קולות כל שהוא, דאם כן נעשית כל אחת מהן תקיעה, דשיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלש יבבות. ובאמת שיפה עיין **וטוב ליזהר**, אבל כפי הנראה מדקדוק הלשון **אין ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לשורר ולרנן, וזהו קול שבור כעין המיליל**, (ראיה א-) וכבר פירשו רבותינו ז"ל אלינו רעם (נ"א דיגום) הקול כשאמרו גנוחי וילולי, (ראיה ב-) וכן לשון התורה עצמה תרועה ולשון התרגום יבבא **שניהם** (ל' התורה ול' התרגום) **לשון שבר**, כי תרועה מענין רועו עמים וחתו, רועה התרועעה הארץ, ומגזרתם (נמצא שלשון התורה-תרועה-הוא מלשון שבר), ו'יבבא' כמו יללה 'ותיבב' כמו ותיליל כולם (יבבא יללה ותייבב ותיילל) לשון שבר ברוח, כענין שנאמר ואתם תצעקו מכאב לב ומשבר רוח תילילו (נמצא שגם לשון תרגום-יבבא-הוא מלשון שבר), (ראיה ג-) (והרי לדברי רבינו משה שכתב כי שיעור תקיעה יבבא וחצי כמו שהזכרנו יהיה השבר קצר מאד, אלא שההפרש וההבדלה שביניהם בדמיון הקול הוא לא בגדלם וקטנם". עכ"ל.

ויש מפרשים שכוונתו לחדש שבשברים כל א' משלשת הקולות הוא שבור²⁶ ובזה הוא שונה מתקיעה, ומזה למדו לתקוע ג' קולות מופסקים זמ"ז וכ"א מהם עולה ויורד. אך פירוש זה לא יתכן כי הרי הרמב"ן בנה דבריו על הלשון "תרועה" שפירושה שבור וא"כ בודאי שגם בתרועה דילולי צריך הקול להיות שבור ואילו הם תוקעין בתרועה דילולי ט' קולות ישרים שאין כל אחד מהם עולה ויורד.

---

²⁶ אך בודאי שאי"ז ע"י קול טו שעושה באמצע השבר כי הרי הרמב"ן לא הזכיר שעושה קול טו רק כתב שאין סופו כתחילתו והוא שבור, והיינו ע"י עליית הקול והורדתו ולא דווקא ע"י קול טו המפסיק. [ואגב, כל עיקר הדבר שמתחילים את קולות השופר ב'טו' לכאורה אין זה מצד ההלכה].

בצלצלי תרועה

אלא נראה ברור שכוונת הרמב"ן לחלק שבתקיעה הקול בכללותו הוא ישר ואילו בשברים הקול **בכללותו** שבור כלומר שיש כאן קול א' שבור לג' חלקים, וכן התרועה היא קול אחד שבור אלא שאינו שבור לשברים גדולים כי אם לשברים קטנים.

ואף שגם לפירוש זה נמצא שקול השברים עולה ויורד אך אי"ז כדי לשבור כל קול מהשברים אלא כדי לשבור את הקול הארוך ולהפכו לג' שברים. וכמובן שזה אפשר רק כשאנו מפסיק בין שבר לשבר דאילו כשמפסיק הרי כאן ג' קולות קצרים ולא קול אחד שבור.

והמעין בלשון הרמב"ן יראה שלא בא הרמב"ן לחדש איך צריכים לעשות את השברים, רק בא לומר שזהו החילוק בין התקיעה לשברים כי יסוד השברים הוא השבירה ולא הקיצור, אבל לא חידש שזו צורת השברים כי בזה גם רבינו שמשון מודה אלא שהר"ש סובר שלא זה החילוק בין תקיעה לשברים.

ביאור דברי הריטב"א שחולק על הרמב"ן

ג. כ' הריטב"א (לג: ד"ה הרי) חזר לשונו "הרי למדנו שיעור התקיעה והתרועה אבל עדיין לא למדנו שיעור השבר, ונראין דברים שהשבר קטן מתקיעה וגם גדול הוא מן היבבה של בני אדם, וכיון שכן נמצא שהשבר אינו אלא כדי ב' יבבות ויותר מעט אבל לא ג' יבבות שלימות שהרי התקיעה של תר"ת שיעורה ג' יבבות והיאך יהיה שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן, **ואין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינוי, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שא"כ חזר יבבות, ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בנגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול** שהתקיעה ג' יבבות לכל הפחות והשבר קטן ממנו ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות, וכ"כ רבינו שמשון והוא הנכון". עכ"ל.

ויש למדין מכאן שכל האזהרה שלא להאריך השברים היא רק כשתוקעים שברים ישרים ולפירושם נמצא שהריטב"א בא לחלוק על הרמב"ן איך עושים את השברים [מה שלא משמע כלל מצורת דבריו]²⁷.

---

²⁷ המשכיל על דבר אמת יודה שמכיון שתקיעת שופר היא מצוה הנוהגת מידי שנה בפרהסיא וממילא יש בה מנהג מפורסם וברור הרי בודאי שאם היו חולקים איך לעשות את השברים הרי זה שהמנהג כמותו היה לו להסתייע מהמנהג ולהוכיח כשיטתו והחולק היה צריך לטרוח ולהדגיש שלדעתו צריך לבטל המנהג המפורסם. חזר ברור.

בצלצלי תרועה

אך לפי מה שנתבאר מתפרשים ד' הריטב"א בפשיטות באופן אחר, והוא שבא לחלוק על הרמב"ן שהגדיר שהשברים הוא קול אחד שבור לחלקים ובזה חלוק מתקיעה, וע"ז חולק הריטב"א שאין גדרם כך אלא מתייחסים לכל שבר בפני עצמו [כיון שהם בצורה מופסקת זו מזו] וממילא כל שבר בפני עצמו אם יאריכוהו ידמה לתקיעה ולא מהני מה שהקול בכללותו הוא שבור ואינו דומה לתקיעה.

וע"ז הוסיף הריטב"א שאין לומר שעצם מה שהקול יורד ה"ז שבירת הקול וממילא אינו דומה לתקיעה [וגם יהיה קצר יותר כי הוא מחולק לשנים] כי אם נאמר כן הרי נמצא שכל שבר שבור לב' קולות והרי זה נעשה כיבבות כי שבר שבור לשנים כל שבר שבו הוא כיבבה. אלא על כרחך שכל שבר בפנ"ע נחשב לקול פשוט אע"פ שהוא יורד בסופו וממילא אם יאריכו בו ידמה לתקיעה.

ביאור הנחת הראשונים ששיעור שבר הוא ג' כוחות

ד. כתבו תוס' (לג: ד"ה שיעור) בשם ריב"א וריב"ם ששיעור כל יבבה היא ג' כוחות. ע"ש. ולכאורה בודאי אמרו כן כדי להשוות אורך ג' יבבות לאורך ג' שברים וכן פירש השפ"א ע"ש²⁸. והיינו דפשיטא להו ששיעור השבר הוא ג' כוחות. וכן מבואר בראב"ד המובא בר"ן דפשיטא ליה שאורך שבר הוא ג' כוחות. וצ"ב מנין פשיטא להו כן.

אמנם לפמשנ"ת שהשברים עולים ויורדים כגניחות ניחא כי כל שעולה ויורד בפשטות שיעורו ג' כוחות [ולדעת רש"י הוצרכו להזהיר שלא יאריך שיעור ג' כוחות]²⁹.

ואם כנים הדברים הרי נמצא שגם התוס' סוברים שהשברים עולים ויורדים ואעפ"כ הזהירו שלא להאריך בשברים ששיעור תקיעה וכמו שנתבאר.

---

²⁸ זהו כפי המבואר בב"י (ד"ה ומ"ש רבינו בשם העיטור) וט"ז (סק"ג וסק"ד) ומג"א (ס"ק ג) ששיעור שבר לריב"א וריב"ם הוא ג' כוחות. אבל הגר"א (לסעיף ג') ולבו"ש ופמ"ג כתבו שהוא יותר מג' כוחות. ויל"ע מ"ט פשיטא להו כן ועי' יד אפרים (על ט"ז סק"ג).

²⁹ ובמשנ"ב ס"ק י בסוגריים ובס"ק טו (ליד הסימון לשעה"צ יב) מבואר שלפי השיטות שגם לפרש"י אי"צ להיזהר מלהאריך כך יהיה גם לדעת רש"י שיעור שבר ג' כוחות [וממילא התקיעה ט' כוחות ולכן אפשר להאריך בכל שבר מתש"ת עד ט' כוחות], ע' בכ"ז דוק.

בצלצלי תרועה

הערה עצומה על שברים או-טו

ה. בספר עמק ברכה (שופר סוף אות ג') והגר"מ שטרנבוך (התקיעות כהלכה ובהידור הערה ה' סוד"ה אמנם) מעוררים על המנהג של שברים בקול או-טו דלכאורה הלא רואים בתרועה שכדי לעשות ט' יבבות עושים קול טו ועי"ז מתחיל יבבה חדשה וא"כ גם בשבר כשעושה קול טו הרי זו יבבה חדשה והוי יבבה אחרי השבר וצע"ג מאד.

ובדוחק צ"ל דכיון שהמנגינה מאחדת את הקול טו יחד עם הקול או שלפניו לכן אי"ז נקרא קול חדש.

העולה לדינא לפי מה שנתבאר:

א. שלשת השברים צריך לעשותם בנפיחה א' שלא יפסיק לנפוח בשופר בין שבר לשבר, וההיכר בין שבר לשבר הוא ע"י הניגון- שהקול יורד וחוזר ועולה, [ואי"צ להשמיע בהם קול טו]. [ולא נחלקו הרמב"ן והריטב"א איך לעשות את השברים רק נחלקו אם השברים מוגדרים כשלוש קולות או מוגדרים כקול אחד שבור לשלשה שברים].

ב. כל שכן שאת התרועה יעשה בנפיחה אחת, והתרועה היא במה שהקול עולה ויורד במהירות ובתכיפות, כמנהג הקדום [שהשתמר באשכנז תימן ועוד], אמנם התפשט המנהג להדגיש את עליית (וירידת) הקול ע"י קול טו (ונכון לעשותו באופן המפחית ביותר את ההפסקה הקלה המוכרחת מקול זה).

ג. שברים תרועה נחלקו הראשונים אם יעשה בנפיחה אחת או בשתי נפחות. אמנם גם להשיטה שיעשה בנפיחה אחת מ"מ ינמיך את הקול לאחר השבר השלישי [ושמא צריך להנמיך יותר מאשר בין שבר לשבר], כדי להכיר שהשברים נגמרו ורק לאחריהם מתחילה התרועה (תרוה"ד).

ולהשיטה שעושה אותם בב' נפחות לא יפסיק יותר מכדי נפיחה [אך כנראה שאם רק מכניס אויר תוך כדי ההפסקה בכדי שיוכל לנפוח עוד שפיר דמי]. ואם הפסיק יותר הרי זה פסול (חזו"א).